

دسترسی به اطلاعات در بحران‌ها؛ عبور از نگهبانی کتاب تا رهبری نجات

مهندسی آمادگی، توانمندسازی
جامعه و مهار فاجعه اطلاعاتی

پارادوکس بقا: اطلاعات هموزن آب و سرپناه

در قلب بحران، زنده ماندن تنها به منابع فیزیکی وابسته نیست؛ دسترسی به اطلاعات معتبر، نجات‌بخش است. کتابخانه‌ها پناهگاه‌های زنده این اکوسیستم هستند.

آیا اطلاعات همیشه عادلانه توزیع می‌شود؟

توهم دسترسی: چرا «وجود اطلاعات» کافی نیست؟

اطلاعات تولید شده (موجود)

شکاف دیجیتال

(زنان در کشورهای کم‌درآمد ۱۷٪ کمتر به اینترنت دسترسی دارند)

نابرابری جنسیتی

(کاهش مشارکت برابر در مدیریت بحران)

موانع زبانی و فرهنگی

(فقدان قالب‌های چندزبانه و قابل فهم)

نابرابری سواد سلامت

(غیرقابل استفاده بودن داده‌های پیچیده برای عموم)

قطره‌ی دسترسی واقعی

(گروه‌های آسیب‌پذیر: سالمندان، معلولان، حاشیه‌نشین‌ها)

آنا تومی بحران و حضور فراگیر کتابخانه

نقطه تمایز مدل بومی، مرحله «انتظار» است. کتابخانه‌ها نباید منتظر فاجعه بمانند؛ رسالت آن‌ها در تمام طول این چرخه جاری است.

واقعیت میدان: درس‌هایی از دو سیل ویرانگر

سیل پورتو آلگره (برزیل ۲۰۲۴):
نوآوری مردمی در توزیع داده

- معماری‌های مدنی موقت
- سرپرستی توزیع‌شده منابع اطلاعاتی
- عبور از موانع نهادی

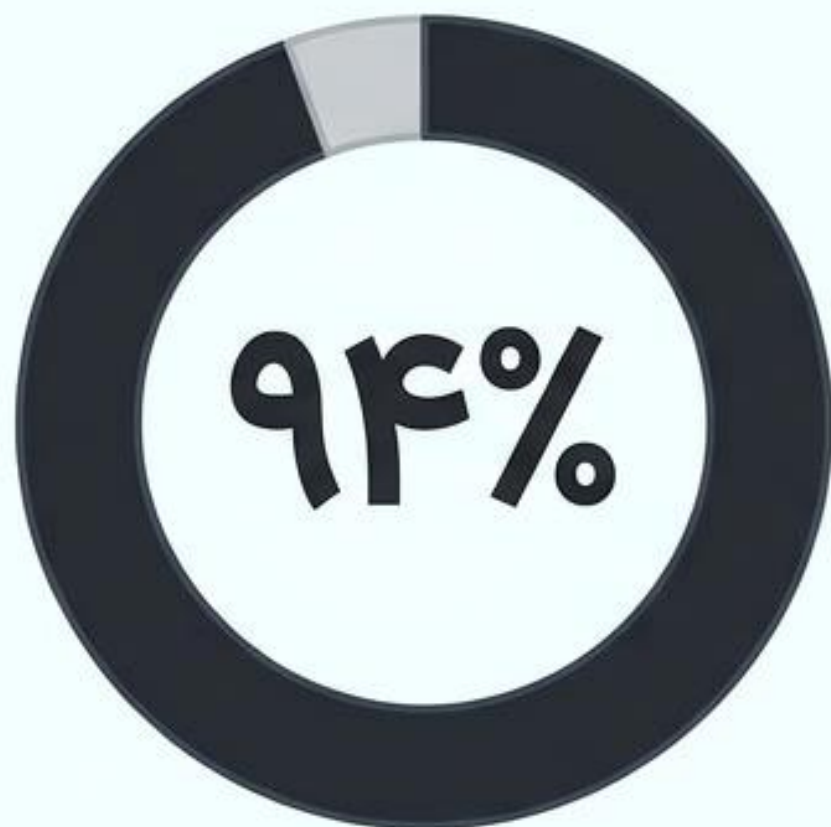
سیل ۱۳۹۸ ایران: آسیب‌پذیری زیرساخت‌ها

۴۴ کتابخانه آسیب‌دیده

۱ تخریب کامل ۳۹ کتابخانه تعطیل

نقطه امید: شکل‌گیری طرح «بهار مهربانی» و تبدیل کتابخانه به پناهگاه روانی.

نقطه کور: بحرانِ درون نهادهای ما

کتابخانه‌هایی که برای مقابله با بحران بحران هیچ برنامه مدونی ندارند.

کتابدارانی که هیچ‌گونه آموزش ضمن خدمت خدمت برای مواجهه با بلایا ندیده‌اند.

اکثریت قریب به اتفاق کتابداران ایرانی وظایف سه‌گانه آمادگی، پاسخ‌گویی و بازیابی را جزء وظایف حرفه‌ای خود نمی‌دانند (فقدان آگاهی از چندنقشی بودن).

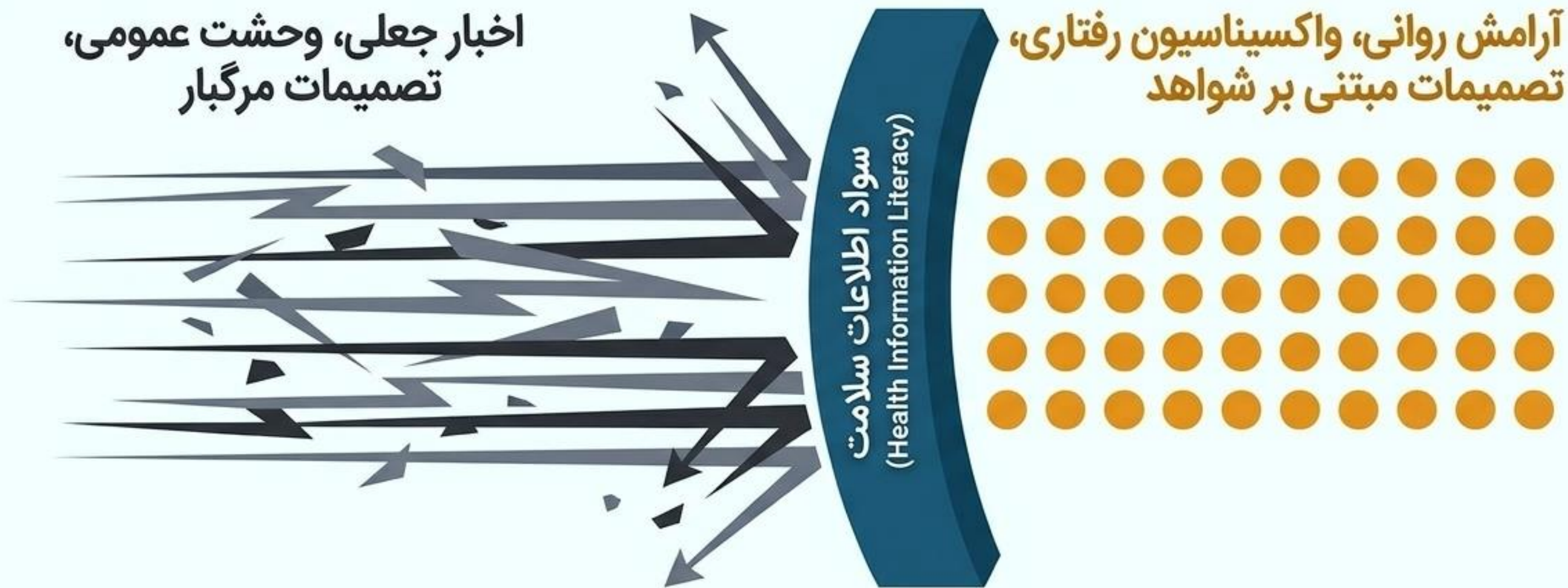
فاجعه درون فاجعه: ظهور «اینفوادمی»

تعریف (سازمان جهانی بهداشت): سیل
سهمگین اطلاعات نادرست و گمراه‌کننده که
همزمان با بحران‌های سلامت یا طبیعی جامعه
را می‌بلعد.

اثرات مخرب: فلج شدن توانایی تصمیم‌گیری /
تضعیف اقدامات حیاتی امدادی / شیوع
رفتارهای مضر و خوددرمانی‌های مرگبار.

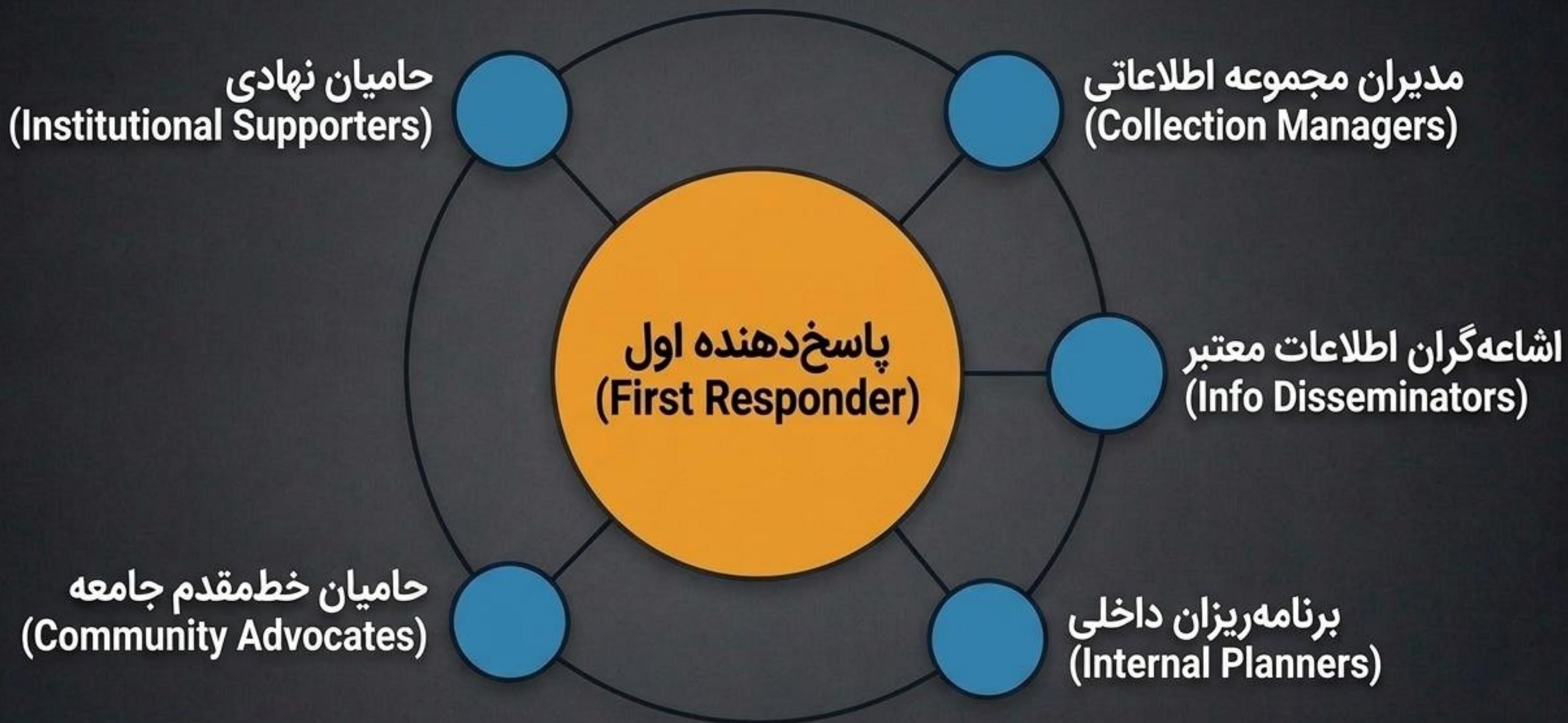
وقتی اطلاعات به جای نجات، جان می‌گیرد،
چه کسی سپر جامعه خواهد بود؟

سواد اطلاعات سلامت؛ سپر نامرئی جامعه

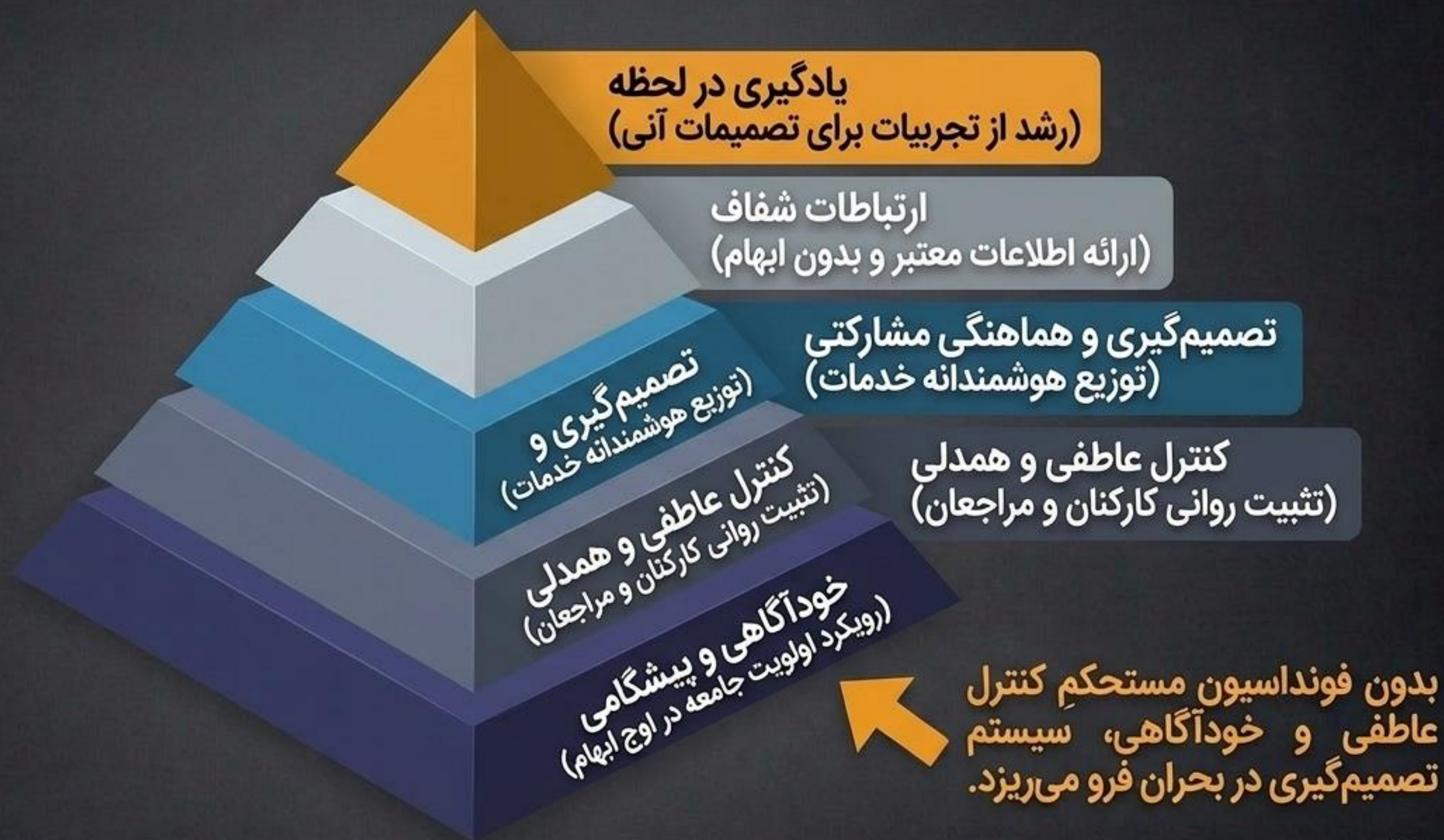

این سپر خودبه‌خود ساخته نمی‌شود؛ کتابداران، مهندسان و مفسران این خط دفاعی در پیش از وقوع بحران هستند.

تولد هویت جدید: از نگهبان کتاب تا رهبر بحران

معماری رهبری: ۵ شایستگی حیاتی در دل طوفان

قانون طلایی: نهادینه‌سازی پیش از طوفان

«اطلاع‌رسانی بحران، واکنش پس از فاجعه نیست؛ آمادگی پیش از آن است.»

معماری بومی نجات: مدل ۳۳ خدمت ایرانی

پس از بلایا: ۷ خدمت
بازسازی و توان بخشی روانی

حین بلایا:
۱۲ خدمت عملیاتی

پیش از بلایا: ۱۴ خدمت
زیرساختی و آموزشی

۱. کتابخانه سیار
سفیر سلامت

۲. کمپین
داوطلبانه
امداد کتابداران

۳. کارگروه
تخصصی برآورد
سریع نیازها

۱. کتابخانه سیار
توان نی روانی

توانمندسازی در میدان: تجربه زیسته و الگوی امید

مطالعه موردی: دوره تخصصی تاب‌آوری ویژه
کتابداران چهارمحال و بختیاری.

هدف استراتژیک: تغییر نقش کتابدار به «سفیران
«سفیران آرامش» در کانون خانواده‌ها و مراجعان در
شرایط بحران/جنگ.

پیام کلیدی: این رویداد، نقطه آغازین حرکت نهاد
کتابخانه‌ها به سمت نهادینه‌سازی آموزش بحران است.
یک الگوی موفق، کاملاً قابل تکثیر برای سراسر کشور.

سنتز راهبردی: معماری اکوسیستم تاب‌آور

هیچ یک از این ارکان به تنهایی کار نمی‌کند. کتابدار توانمند در نهاد بدون برنامه فرسوده می‌شود، و نهاد آماده بدون جامعه آگاه، بلااستفاده می‌ماند.

فراخوان اقدام: از فردا چه کنیم؟

سطح ملی

مطالبه‌گری کنید.

مدیران به عنوان واحد الزامی در سرفصل‌های آموزش دانشگاهی علم اطلاعات (LIS) گنجانده شود.

سطح سازمانی

منتظر دستورالعمل نمانید.

همین هفته کارگروه بحران کتابخانه خود را تشکیل داده و طرح اطلاع‌رسانی تدوین کنید.

سطح فردی

هویت جدید را بپذیرید.

شایستگی‌های بحران و سواد سلامت خود را ارزیابی و به‌روز کنید.

اسکن برای دریافت منابع و مدل‌های عملیاتی (Tu-Keefner 2025)، مقالات نوروزی و دارآفرین).

«دسترسی عادلانه به اطلاعات یک حق است؛ نگهبان این حق در طوفان‌ها، شما هستید.»